

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันมีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากภาคเกษตรกรรมมีการพัฒนามากขึ้น ทั้งทางด้านเทคโนโลยีการผลิต และการสนับสนุนการผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่ มุ่งใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรให้มากขึ้นตามความต้องการของตลาด และเพื่อเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น จากข้อมูลสถิติการนำเข้าปริมาณสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และมูลค่าการนำเข้าสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยในปี 2557 มีปริมาณการนำเข้าของสารกำจัดศัตรูพืชจำนวน 147,375 ตัน และเพิ่มเป็นจำนวน 149,546 ตัน ในปี 2558 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

การใช้สารเคมีทางการเกษตรส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพโดยตรงต่อผู้ใช้สารเคมี ทั้งแบบเฉียบพลันและเรื้อรัง อาการพิษแบบเฉียบพลัน ได้แก่ เวียนศีรษะ หายใจติดขัด คลื่นไส้ อาเจียน ท้องร่วง ระบบกล้ามเนื้ออ่อนแรง และชักหมดสติ ส่วนพิษแบบเรื้อรัง ได้แก่ โรคผิวหนัง อัมพฤกษ์ อัมพาต การเป็นหมัน และการพิการของทารกแรกเกิด (นินา ยूरยาตร์สัมพันธ์, 2554) นอกจากนี้ผู้บริโภคยังเป็นกลุ่มเสี่ยงในการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีแนวโน้มความเสี่ยงรุนแรงมากขึ้นในแต่ละปี จากข้อมูลสถิติการป่วยที่ได้รับพิษจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปี พ.ศ. 2546 – 2555 มีรายงานผู้ป่วยได้รับพิษจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชทั้งสิ้น 17,340 ราย เฉลี่ยปีละ 1,734 ราย อัตราป่วย 2.35 ต่อประชากรแสนคน (สำนักโรคบาตวิทยา, 2556) สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่เป็นพิษต่อสุขภาพ เช่น สารเคมีกำจัดแมลง ได้แก่ สารเคมีกลุ่มออร์กาโนคลอรีน, ออร์กาโนฟอสเฟต, คาร์บาเมต และไพรีทรอยด์ สารป้องกันกำจัดวัชพืช เช่น พารา ควอท, ไกลโฟเสท สารกำจัดเชื้อราและสารกำจัดหนูและสัตว์แทะ (นินา ยूरยาตร์สัมพันธ์, 2554)

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กว่า 637,475 ไร่ ซึ่งสูงเป็นอันดับที่ 5 ของประเทศ และจังหวัดน่านมีผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กว่า 398,148 ตัน คิดเป็น 8.02% ของปริมาณ

ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ทั่วประเทศ (สำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน, 2556) และในปีเพาะปลูก 2558 จังหวัดน่านมีผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้มากถึง 95,294,490 ตัน โดยอำเภอที่ปลูกข้าวโพดมากที่สุด คือ อำเภอนาน้อย ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ จำนวน 22,216,349 ตัน รองลงมาคืออำเภอสันติสุข 19,852,385 ตัน และอำเภอปัว 14,569,800 ตัน ตามลำดับ (สำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน, 2558) และพบว่ามีการใช้สารเคมีทางการเกษตรเป็นจำนวนมาก เช่นเดียวกับการปลูกข้าวโพด สารเคมีส่วนใหญ่ได้แก่ สารกำจัดวัชพืช (herbicide) 3 ชนิดหลักที่มี การใช้มากที่สุดในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คือ ไกลโฟเสต (glyphosate) พาราควอต (paraquat) และ อาทราซีน (atrazine) และยาฆ่าแมลง และสารกำจัดเชื้อรา(ประเสริฐ ชิตพงศ์, 2556)

ตำบลสถานเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มี 12 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 5,584 คน อยู่ในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินีตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอนาน้อย จากผลรายงานของสำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย ในปี 2558 ที่รายงานว่าเกษตรกรในเขตพื้นที่ตำบลสถาน ที่ทำไร่ข้าวโพดมีอัตราการใช้สารเคมีที่มากกว่าการปลูกพืชอื่นๆ ที่ปลูกในพื้นที่(สำนักงานเกษตรอำเภอนาน้อย, 2560) ทำให้สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ ตำบลสถาน ได้ดำเนินการตรวจหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในเกษตรกรที่ทำไร่ข้าวโพด ในพื้นที่ตำบลสถานในปี 2558 โดยการสุ่มตรวจในเกษตรกร จำนวน 1,000 คน กระจายทั้ง 12 หมู่บ้าน ในอัตราส่วนใกล้เคียงกันตามจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน ผลการตรวจสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในเลือด พบว่าอยู่ในระดับไม่ปลอดภัยจำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 ซึ่งภายหลังการตรวจหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในเกษตรกรแล้ว ได้มีการคืนข้อมูลให้เกษตรกรทราบถึงระดับสารเคมีในเลือดของเกษตรกรเอง และได้ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี การเกษตรที่ถูกต้องแก่ผู้ที่พบผลสารเคมีตกค้างในเลือดระดับไม่ปลอดภัย โดยการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของแต่ละหมู่บ้าน ต่อมาในปี 2559 ได้มีการสุ่มตรวจสารเคมีในเลือดอีกครั้ง ในเกษตรกรที่ทำไร่ข้าวโพดจำนวน 1,000 คน พบผลสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตกค้างในเลือดระดับไม่ปลอดภัยจำนวน 400 คน คิดเป็นร้อยละ 40 เมื่อเปรียบเทียบกับ ปี 2558 พบว่ามีอัตราสารเคมีตกค้างในเลือดระดับไม่ปลอดภัยสูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีอัตราการป่วยด้วยโรคที่เกิดจากการได้รับสารเคมีทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น เช่น อาการเวียนศีรษะ คลื่นไส้อาเจียน และมีผื่นคันตามร่างกาย (สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินีตำบลสถาน, 2559) ทำให้พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญในพื้นที่

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรในพื้นที่ต่างๆ พบว่าเกษตรกรยังมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ถูกต้องตามมาตรฐาน และไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพ เช่น การศึกษาของเกษตรกรในพื้นที่ ตำบลแม่แฝกใหม่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรไม่สวมถุงมือยาง ร้อยละ 72.30 ไม่สวมเสื้อผ้าที่รัดกุม ร้อยละ 34.10 ไม่สวมหมวกและพันศีรษะ ร้อยละ 76.30 สูดบุหรณ์ขณะฉีดพ่นสารเคมี ร้อยละ 4.30 เก็บสารเคมีกำจัดศัตรูพืชปะปนกับสิ่งของอื่นๆ ร้อยละ 76.50 และซักเสื้อผ้าที่เป็นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชร่วมกับเสื้อผ้าอื่นๆ ร้อยละ 20.50 (เจษฎา เจริญสุข, 2554) ขณะที่การศึกษาในเกษตรกรผู้ปลูกสตอเบอรี่ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรใช้ปากเปิดฝาจุกขวดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 31.90 ไม่สวมแว่นตาหรือที่ครอบตาขณะฉีดพ่นสารเคมี ร้อยละ 27.10 และเกษตรกรทำความสะอาดภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ร้อยละ 34.00 (อรุณ จันไชยชนะ, 2552) หรือในการศึกษาเกษตรกรเพาะปลูกในตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีที่ไม่ปลอดภัย คือ ผสมสารเคมีมากกว่า 2 ชนิดในการฉีดพ่นครั้งเดียว ไม่ใช้แปรงขัดหรือใช้น้ำฉีดขึ้นส่วนอุปกรณ์เมื่อเกิดการอุดตัน ไม่อาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าทันทีหลังการสัมผัสสารเคมี (พันธัญญ์ ไชยแก้ว, 2551)

อย่างไรก็ตามเมื่อทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่าเกษตรกรผู้ประกอบอาชีพเพาะปลูกมะเขือเทศในเขต พื้นที่บ้านลาดนาเพียง ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.8 (สุเพ็ญศรี เบ้าทอง, 2555) ในขณะที่การศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.5 (ฤชอร วรรณะ และคณะ, 2557) ซึ่งแสดงได้ว่าเพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้และการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้แตกต่างกัน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 40 - 60 ปี ร้อยละ 52.1 (พิมพ์ลดา ภิรมย์จิตร, 2557) และ อายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 50.6 (สุเพ็ญศรี เบ้าทอง, 2555) ส่วนระดับการศึกษาของเกษตรกรพบว่า การศึกษาในระดับสูงมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องมากกว่าระดับการศึกษาต่ำ และรายได้ของครอบครัวพบว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำจะมีการใช้สารเคมีด้านการเกษตรที่มากกว่าผู้ที่มีรายได้สูง (อาภิรมย์ ชินโน และคณะ, 2553) ทำให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารเคมีในเกษตรกร

นอกจากนี้ยังพบว่า ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่นจากการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรตำบลแหลมไหนด อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง พบว่า ระดับความรู้มีความสัมพันธ์กับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร โดยผู้ที่มีระดับความรู้สูงย่อมมีโอกาสในการรับรู้ และการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีที่ถูกต้องและเหมาะสมกว่าผู้ที่มีระดับความรู้ที่ต่ำ (วิชาดา สิมลา และ ตัม บุนรอด, 2555) และการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลโป้โพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งผู้ที่มีระดับความรู้สูงจะมีพฤติกรรมในการป้องกันในการใช้สารเคมีที่สูงกว่าผู้ที่มีระดับความรู้ที่ต่ำ (กนกวรรณ พันธมาศ และ วัชร ศรีทอง, 2559) นอกจากนี้แล้วยังพบว่าประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่นการศึกษาของพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอนครไทย จังหวัดมหาสารคาม พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกที่มีประสบการณ์ปลูกพริก 10 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปฏิบัติไม่ถูกต้อง มากกว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์การปลูกพริกไม่เกิน 10 ปี (ฤชอร วรรณะ และคณะ, 2557) ในขณะที่การศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ในตำบลแหลมไหนด อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง พบว่าเกษตรกรที่มีประสบการณ์มาเป็นระยะเวลานานมีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย (ตัม บุนรอด และ วิชาดา สิมลา, 2555) นอกจากนี้ก็ยังพบว่า การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่นในการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่เพาะปลูกมะเขือเทศ บ้านลาดนาเพียง ตำบลสวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่าเกษตรกรตัดสินใจในการเลือกซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของบริษัทผู้รับซื้อผลผลิตมากถึง ร้อยละ 97.6 และมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช (สุเพ็ญศรี เบ้าทอง, 2555)

เมื่อทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้บุคคลคนนั้นจะต้องมีความเชื่อในการกระทำนั้นว่าจะส่งผลในการปฏิบัติในทางที่ดี เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และจะหลีกเลี่ยงการกระทำในสิ่งที่ตนเองไม่ปรารถนา ซึ่งสอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ได้รับการพัฒนาของ Rosenstock โดยอธิบายและทำนายพฤติกรรมการปฏิบัติตัวเพื่อ ป้องกันโรค

และอธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรค โดยแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การรับรู้ภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการมีพฤติกรรมป้องกันโรค และการรับรู้อุปสรรคของการมีพฤติกรรมป้องกันโรค (จิรภา จำศีล, 2555) และจากทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมของเลวิน (Lewin Field Theory) และทฤษฎีเชิงพฤติกรรม (Behavior Theory) ที่เชื่อว่าการรับรู้ของบุคคลเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรม โดยบุคคลจะกระทำ หรือเข้าใกล้สิ่งที่ตนพอใจ และคิดว่าสิ่งนั้นจะก่อผลดีให้แก่ตน และจะหนีออกจากสิ่งที่ตนไม่ปรารถนา ความเชื่อจึงเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างไร ความเชื่อนั้นก็จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตามความเชื่อนั้น โดยจะรู้ตัวหรือไม่รู้ก็ได้ และความเชื่อในสิ่งนั้นๆ ไม่จำเป็นต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความจริงเสมอไป หรือความเชื่ออาจจะเป็นเพียงความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความคาดหวังหรือสมมติฐานซึ่งอาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ความเชื่อด้านสุขภาพเป็นความเชื่ออีกด้านหนึ่งที่มีผลต่อพฤติกรรม (วิทยา เทิดไพรพนาวลัย, 2557)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกัน การสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และการรับรู้อุปสรรค มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ของเกษตรกรที่ปลูกสตอเบอร์รี่ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (อรุณี จันไชยชนะ, 2552) และปัจจัยการรับรู้โอกาสเสี่ยง และการรับรู้ประโยชน์จากการป้องกันตนเอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ตำบลบ้านเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (จิรภา จำศีล, 2555) เช่นเดียวกับการศึกษาของเกษตรกรตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พบว่าการรับรู้โอกาสเสี่ยงในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (กนกวรรณ พันธมาศ และวัชร ศรีทอง, 2559)

จากสภาพปัญหาที่พบว่าเกษตรกรในตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีสารเคมีตกค้างในเลือด ในระดับไม่ปลอดภัยจำนวนมากที่สูงขึ้น และหลังจากการทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่ามีความสอดคล้องกับทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลต่อสุขภาพของเกษตรกรที่

ปลูกข้าวโพด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน และในพื้นที่นี้ยังไม่มีการศึกษาเรื่องพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร โดยประยุกต์ทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพมาใช้เป็น กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อจะได้นำข้อมูลจากการศึกษาที่ได้ ไปเป็นแนวทางในการ ออกแบบโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัย ของเกษตรกร และพัฒนาการทำงานในการวางแผนการดำเนินงานการควบคุมและป้องกันผลกระทบ ต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูก ข้าวโพด, การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืช) แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรผู้ใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูก ข้าวโพด, การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด ของเกษตรกร ตำบล สถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน หรือไม่

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การเจ็บป่วยจากการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช) แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

1.3.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช) และ แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพดของ เกษตรกร ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยภาคตัดขวาง (Cross sectional study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพดของเกษตรกร ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดยศึกษาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ – เมษายน 2561

1.5 ตัวแปรที่ศึกษา

- 1.5.1 เพศ
- 1.5.2 อายุ
- 1.5.3 การศึกษา
- 1.5.4 รายได้
- 1.5.5 ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.6 ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.7 การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.8 การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.9 การรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.10 การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.11 การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช
- 1.5.12 พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.6 นิยามศัพท์ในการศึกษา

1.6.1 **เพศ** หมายถึง ลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นเพศของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในพื้นที่ ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

1.6.2 **อายุ** หมายถึง อายุเต็มปีนับถึงวันที่เก็บข้อมูลของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในพื้นที่ ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

1.6.3 **การศึกษา** หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในพื้นที่ ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน แบ่งเป็น

- (1) ประถมศึกษา
- (2) มัธยมศึกษาตอนต้น
- (3) มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
- (4) อนุปริญญา / ปวส.
- (5) ปริญญาตรี

1.6.4 **รายได้** หมายถึง จำนวนเงินได้โดยประมาณของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในพื้นที่ ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน รวมถึงคู่สมรสหรือผู้รับผิดชอบดูแล โดยเฉลี่ยเป็นบาทในแต่ละเดือน แบ่งเป็น

- (1) น้อยกว่า 5,000 บาท/เดือน
- (2) 5,001 – 10,000 บาท/เดือน
- (3) 10,001 – 15,000 บาท/เดือน
- (4) มากกว่า 15,001 บาท/เดือน

1.6.5 **ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง ความรู้ที่ถูกต้องในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งก่อนการใช้ ระหว่างการใช้ และหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.6.6 **ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง จำนวนระยะเวลาในการปลูกข้าวโพดของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในพื้นที่ ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ที่เคยปลูกผ่านมานับถึงวันที่เก็บข้อมูล

1.6.7 **การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมี** หมายถึง ความสามารถของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในการเข้าถึงการซื้อ หรือการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมาใช้ในการปลูกข้าวโพด

1.6.8 **การเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง อาการเจ็บป่วยด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นหลังจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.6.9 **การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับการเกิดความเสี่ยงที่ได้รับอันตรายหรือได้รับผลกระทบจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือการรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงเกิดสภาวะเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.6.10 **การรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับ ความรุนแรงที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลกระทบต่อร่างกาย และสิ่งแวดล้อม

1.6.11 **การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับผลดี หรือประโยชน์จากการการปฏิบัติตนในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.6.12 **การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับปัญหา หรือสิ่งที่ขัดขวางความไม่สะดวกสบาย ความยากลำบาก และการที่ไม่มีโอกาสกระทำการป้องกันตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

1.6.13 **พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตัวของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ทั้งในระยะก่อนการใช้ ระหว่างการใช้ และหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น

ระยะก่อนการใช้ หมายถึง การกระทำของเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชตั้งแต่ขั้นตอนการตัดสินใจใช้ รวมไปถึงขั้นตอนการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ระยะระหว่างการใช้ หมายถึง การกระทำของเกษตรกรเกี่ยวกับการป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตั้งแต่ขณะเริ่มฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ถึงขั้นตอนการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วเสร็จ

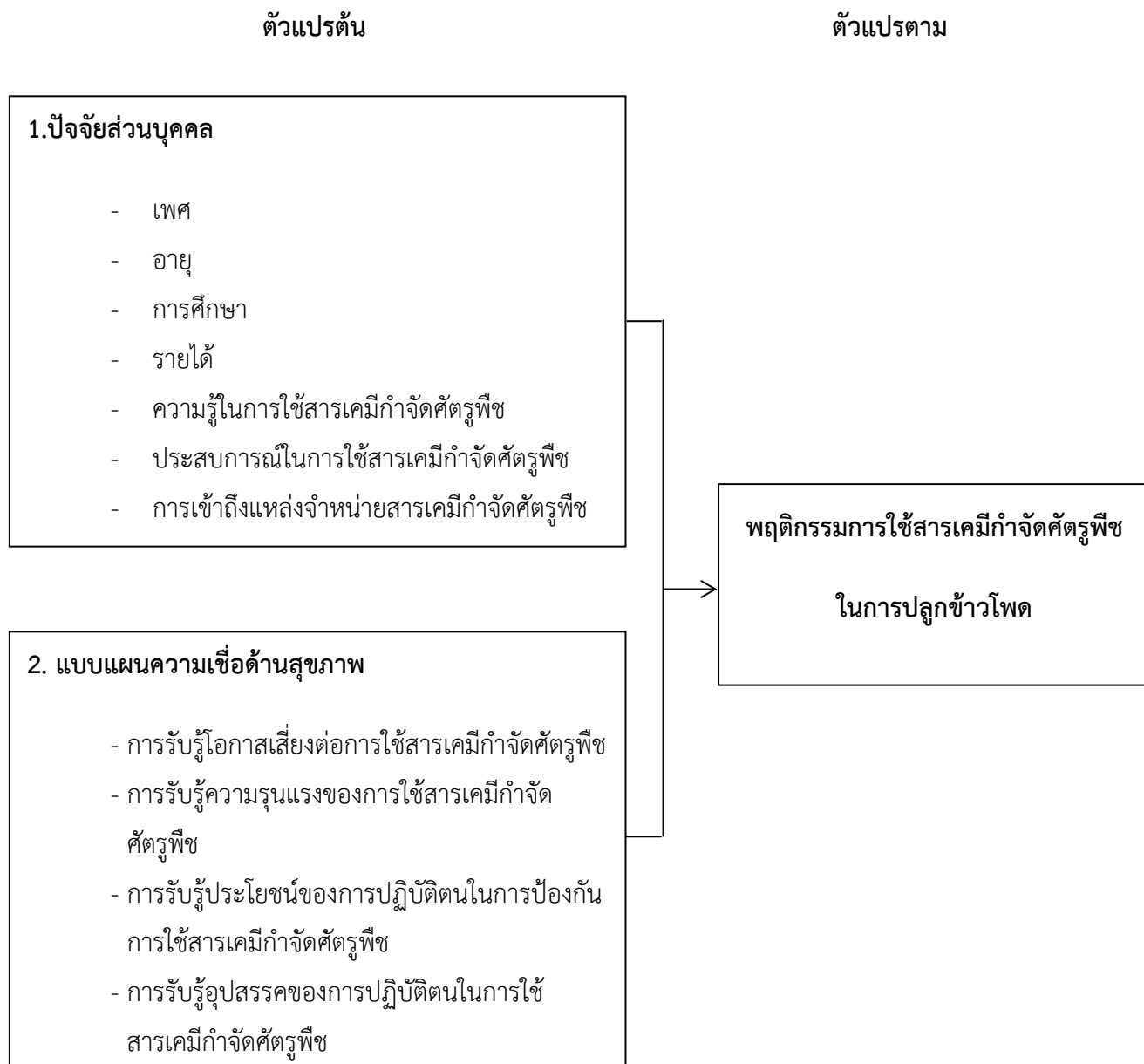
ระยะหลังการใช้ หมายถึง การกระทำของเกษตรกรเกี่ยวกับการป้องกันการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชตั้งแต่ขั้นตอนที่เสร็จจากการฉีดพ่น รวมไปถึงการกำจัดสารเคมีที่เหลือจากการใช้ การเก็บภาชนะที่บรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และขั้นตอนการชำระล้างทำความสะอาดร่างกาย

16.14 **สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** หมายถึง สาร หรือส่วนประกอบของสารที่ได้จากการสังเคราะห์ขึ้น หรืออาจสกัดจากธรรมชาติออกมาในรูปของสารเคมี มีประสิทธิภาพในการป้องกันควบคุม และทำลายศัตรูพืช และศัตรูสัตว์ ที่ผู้ปลูกข้าวโพดใช้ในการกำจัดศัตรูพืช

1.7 กรอบแนวคิด

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกิดจากปัจจัยที่หลากหลาย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ส่งผลต่อสุขภาพในการปลูกข้าวโพด ของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ โดยเลือกตัวแปรมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้สารเคมีเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด ในพื้นที่ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช) มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1.1

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย